

Kernpunten

- In deze Facts & Figures gaan we na of actieve deelname aan het verenigingsleven (in het algemeen en naar verenigingssoort) is toe- of afgenomen over de periode 2004 tot 2020.
- We maken hiervoor gebruik van vier edities van de Participatiesurvey (2003/04, 2009, 2014, 2020), waarbij we enkel Vlamingen van 15 tot 85 jaar oud selecteren die bevroegd zijn in februari en maart.
- Deze data worden onderworpen aan bi- en multivariate analyses. In de multivariate modellen controleren we of er effectief sprake is van periode-effecten, of dat deze effecten het gevolg zijn een veranderende samenstelling van de bevolking.
- Bivariate analyses:
 - o De algemene deelname aan het verenigingsleven ligt in 2020 lager dan in 2014 maar bevindt zich nog op hetzelfde niveau als de voorgaande edities.
 - o Binnen de verschillende verenigingssoorten doen er zich wel verschuivingen voor overheen de jaren. De deelname aan sportverenigingen blijft stabiel over de jaren, net als de deelname aan gemeenschapsvormende en cultuurverenigingen. Deelname aan hobbyverenigingen neemt toe, terwijl de deelname aan maatschappelijke bewegingen de negatieve trend die werd ingezet in 2009 lijkt om te buigen.
- In de multivariate analyse nuanceren we de periode-effecten uit de bivariate analyse:
 - o De multivariate analyses tonen grotere en significante verschillen in algemene deelname (2020 kent een lagere participatiegraad dan alle voorgaande edities) en in deelname aan cultuurverenigingen (2020 kent een lagere participatiegraad dan 2009). Voor de andere verenigingssoorten worden de bivariaat vastgestelde trends bevestigd.
 - o Hoogopgeleiden nemen over het algemeen meer deel aan het verenigingsleven. Gemeenschapsgeoriënteerde organisaties vormen hier een uitzondering op.
 - o De algemene participatiegraad ligt hoger bij mannen dan bij vrouwen. Wel doen er zich duidelijke verschillen voor naar verenigingssoorten.
 - o Bij de meeste verenigingssoorten ligt de participatiegraad hoger bij de oudere leeftijdsgroepen. Bij sportverenigingen, de verenigingssoort met hoogst aantal deelnemers, ligt de verhouding net omgekeerd. Dat maakt dat we geen significante leeftijdsverschillen waarnemen in de algemene participatiegraad.
- Opleidingskloof:
 - o Over de jaren heen groeit de kloof tussen laag- en hoogopgeleiden inzake de actieve deelname aan het verenigingsleven.
 - o Vooral bij sociaal-culturele verenigingen stellen we sterke participatieverschillen naargelang opleidingsniveau vast en dit vooral sinds 2014.
 - o Bij sportverenigingen zijn de opleidingsverschillen beperkt. Enkel in 2009 wordt een opleidingskloof vastgesteld.

Inleiding

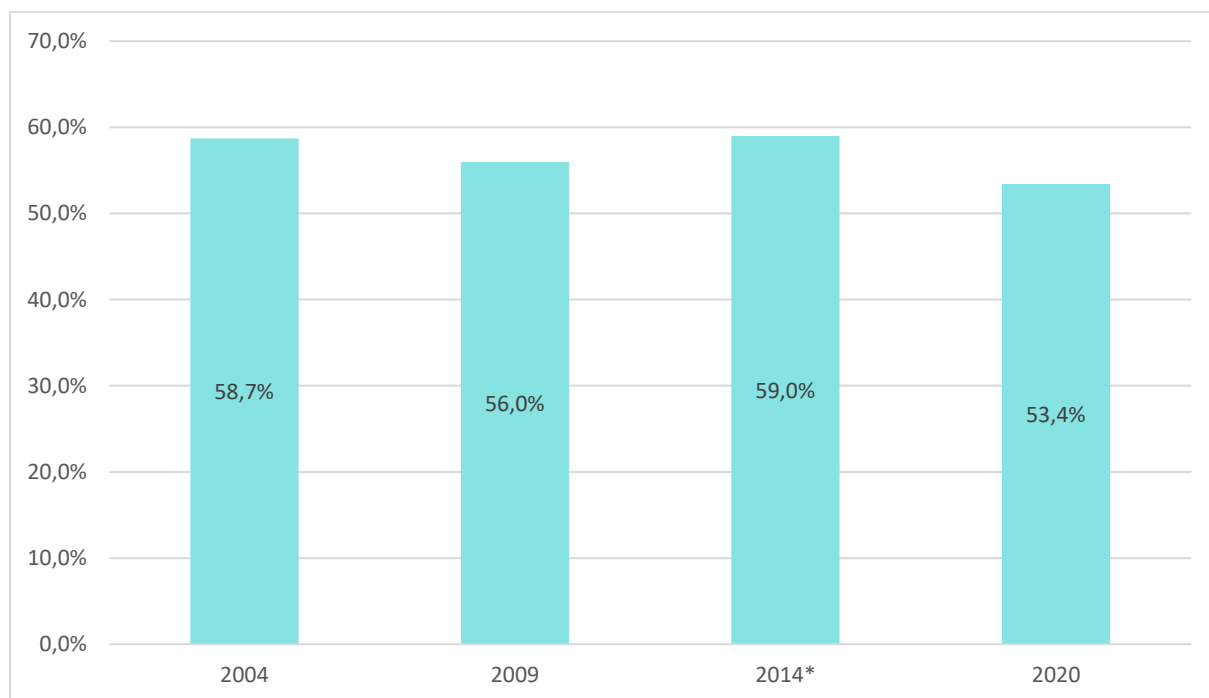
Het verenigingsleven kent een lange traditie in Vlaanderen maar veranderde sterk de voorbije decennia. Maatschappelijke ontwikkelingen zoals de stijgende scholarisatiegraad van de bevolking, de sterke secularisering en het groeiende vertoog voor meer authenticiteit en zelfontplooiing maakten dat het traditionele verenigingsleven niet langer in lijn was met de wensen van haar publiek. Dit leidde tot andersoortige organisaties maar tevens tot de heroriëntering van en vernieuwing binnen het 'traditionele' landschap. De detraditionalisering van de samenleving (vnl. ontkerkelijking en het kwijnen van de grote ideologieën) leidde tot een ontzuiling van het verenigingsleven. Deze ging gepaard met het ontstaan van nieuwe sociale bewegingen, vaak organisaties die zich oriënteerden op specifieke issues en doelen (bv. milieuorganisaties, specifieke doelgroepverenigingen, mensenrechtenverenigingen, etc.). Dit alles heeft er tevens toe geleid dat Vlaanderen vandaag een enorm groot en divers aanbod aan verenigingen telt. Naast de meer traditionele verzuilde verenigingen, doken steeds meer verenigingen op die hetzij zich richten op zeer specifieke issues, hetzij op specifieke doelgroepen.

In deze Facts & Figures schetsen we op basis van de Participatiesurveys (PaS) de evolutie van de participatie aan het verenigingsleven in Vlaanderen voor de periode 2004 tot 2020. De vergelijking is gebaseerd op vier meetmomenten (2004 – 2009 – 2014 – 2020). Omdat de bevraging van 2020 vroegtijdig stopgezet diende te worden vanwege COVID-19, beschikken we voor 2020 enkel over data verzameld in februari en maart. Om eventuele seizoenseffecten uit te sluiten, maken we ook voor de andere edities van de PaS enkel gebruik van data verzameld in februari en maart. Voor een volledige vergelijkbaarheid gebruiken we daarnaast enkel de data van Vlamingen (geen Brusselaars omdat niet langer wordt toegestaan op taalrol te selecteren in Brussel) tussen de 15 en 85 jaar oud op het moment van bevraging. De percentages in deze bijdrage verschillen daardoor mogelijk van de cijfergegevens in vorige publicaties over de drie eerste edities van de participatiesurvey.

Actieve deelname aan het verenigingsleven: algemene cijfers

In de vragenlijsten werd gepolst naar de actieve deelname aan het verenigingsleven tijdens het jaar voorafgaand aan het moment van bevraging. Bekijken we de actieve deelname in zijn totaliteit dan blijkt deze vrij stabiel te blijven over de tijd. Ruim een op de twee Vlamingen neemt actief deel aan het verenigingsleven. De vaak aangehaalde stelling dat de deelname aan het verenigingsleven zou achteruitgaan, kunnen we op basis van de beschikbare cijfers niet bevestigen. Er doet zich wel een significante daling in 2020 ten opzichte van 2014 voor, maar de participatiegraad in 2020 verschilt niet significant van de eerdere meetmomenten en de participatiegraad blijkt over de jaren heen licht te fluctueren rond 55%.

Figuur 1: Actieve deelname aan het verenigingsleven tijdens het voorgaande jaar ($n_{2004}=516$; $n_{2009}=886$; $n_{2014}=990$; $n_{2020}=498$)

Significante verschillen van PaS-2020 ten opzichte van vorige edities: *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Deelname aan het verenigingsleven naar type

Kijken we naar de verschillende verenigingen die werden voorgelegd (tabel 1), dan blijkt voor een zestal verenigingen de participatiegraad ongewijzigd over de vier meetmomenten, met name voor sportverenigingen, sociaal-culturele verenigingen¹ (niet opgenomen in 2004), groepen verbonden aan een café, jeugdbewegingen of andere jongerenorganisaties, gemeentelijke cultuur-, sport- of jeugdramen (niet opgenomen in 2004) en politieke partijen (niet opgenomen in 2004).

Een aantal verenigingen zitten in de lift. Dit is bv. het geval voor hobbyclubs, wijk- of buurtcomités, humanitaire verenigingen en doelgroepverenigingen. Voor elk van deze verenigingen stellen we vast dat het aandeel actieve leden in 2020 significant hoger ligt dan in minstens twee van de drie voorgaande meetpunten. Bij een aantal van deze verenigingen werd de stijging al in 2014 waargenomen en is de hogere participatiegraad van 2014 in 2020 behouden gebleven (bv. bij hobbyclubs), bij anderen gaat het om meer recentere stijgingen (bv. bij humanitaire verenigingen). Al bij al blijven het wel eerder beperkte –zij het wel statistisch significante– stijgingen en zullen toekomstige metingen moeten duidelijk maken of deze trends behouden blijven.

¹ Het betreft hier een restcategorie en aldus andere sociaal-culturele verenigingen dan deze die reeds werden voorgelegd.

FACTS & FIGURES

Trends in deelname aan het verenigingsleven

Jessy Siongers - 2021

4

Tabel 1: Actieve deelname verenigingsleven tijdens het voorgaande jaar naar verenigingssoort (in %) (2004 - 2009 – 2014 - 2020)

	Editie survey			
	2004	2009	2014	2020
Sportvereniging of -club	25,8% (3,8%) ¹	25,8% (2,9%)	30,5% (2,9%)	26,1% (3,9%)
Hobbyclub of -groep	6,6% < (2,1%)	6,9% < (1,7%)	10,9% (1,9%)	11,8% (2,8%)
Wijk- of buurtcomité	3,3% < (1,5%)	5,8% (1,5%)	5,1% < (1,4%)	7,8% (2,4%)
Vereniging voor (amateur-)kunstbeoefening	4,5% (1,8%)	8,5% > (1,8%)	8,2% (1,7%)	5,6% (2,0%)
Vrouwenvereniging	8,7% > (2,4%)	4,3% (1,3%)	3,7% (1,2%)	5,2% (2,0%)
Humanitaire verenigingen (3de wereldorganisatie, mensenrechtenvereniging)	3,5% (1,6%)	1,2% < (0,7%)	2,5% < (1,0%)	5,0% (1,9%)
Natuur- of dierenrechtenvereniging	6,8% (2,2%)	2,4% < (1,0%)	2,3% < (0,9%)	5,0% (1,9%)
Vereniging voor gepensioneerden	10,5% > (2,6%)	3,5% (1,2%)	3,7% (1,2%)	5,0% (1,9%)
Vereniging die gehandicapten, bejaarden, ... helpen	8,1% > (2,4%)	5,0% (1,4%)	3,8% (1,2%)	4,8% (1,9%)
Sociaal-culturele vereniging (andere dan de al voorgelegde)	/	3,2% (1,2%)	4,9% (1,3%)	4,6% (1,8%)
Religieuze of levensbeschouwelijke vereniging	1,9% < (1,2%)	2,5% (1,0%)	2,9% (1,0%)	4,0% (1,7%)
Groep verbonden aan plaatselijk café	5,4% (2,0%)	3,5% (1,2%)	4,4% (1,3%)	4,0% (1,7%)
Oudercomité	1,6% < (1,1%)	2,6% (1,0%)	2,4% (1,0%)	3,8% (1,7%)
Jeugdbeweging of andere jongerenorganisatie	4,5% (1,8%)	4,7% (1,4%)	4,4% (1,3%)	3,8% (1,7%)

	Editie survey			
	2004	2009	2014	2020
Doelgroepvereniging	1,2% < (0,9%)	1,2% < (0,7%)	1,9% (0,9%)	3,2% (1,5%)
Gemeentelijke cultuur, sport of jeugdraad	/	2,8% (1,1%)	2,0% (0,9%)	3,0% (1,5%)
Cultuurfonds	4,1% (1,7%)	1,7% (0,9%)	1,3% < (0,7%)	2,8% (1,4%)
Erfgoedvereniging	2,5% (1,3%)	1,4% (0,8%)	0,9% < (0,6%)	2,4% (1,3%)
Politieke partij	/	2,0% (0,9%)	2,2% (0,9%)	2,0% (1,2%)
Vereniging van vrienden van musea, opera, archief of bib	2,7% > (1,4%)	/	2,4% > (1,0%)	0,6% (0,7%)
Jeugdhuis, Jeugdclub of speelpleinwerking	2,7% > (1,4%)	2,7% > (1,1%)	1,2% (0,7%)	0,4% (0,6%)
Actieve deelname aan min. 1 vereniging	58,7% (4,2%)	56,0% (3,3%)	59,0% > (3,1%)	53,4% (4,4%)
n	516	886	990	498

Noten:

¹ Cijfers tussen haakjes geven het betrouwbaarheidsinterval weer: met een waarschijnlijkheid van 95% zal het ware percentage in de populatie voor sportverenigingen in 2004 zich bevinden in het interval tussen 22,0% (=25,8-3,8) en 29,6% (=25,8+3,8)

² Significantie wordt aangeduid met < of >, beiden op significantieniveau $p \leq 0,05$

Andersom stellen we voor een aantal verenigingssoorten ook een duidelijke en significante daling in de participatiegraad ten opzichte van 2004 vast. Vooral de actieve deelname aan vrouwenverenigingen en verenigingen voor gepensioneerden kenden een opvallende daling. Zo gaf in 2004 respectievelijk 8,7% en 10,5% van de respondenten aan dat ze actief lid waren van een vrouwenvereniging en vereniging voor gepensioneerden, terwijl in 2020 respectievelijk 5,2% en 5,0% deelneemt aan deze verenigingen (de participatiegraad stijgt wel terug lichtjes maar niet significant ten opzichte van 2014).

Omdat een aantal van deze verenigingen vrij gelijkaardige doelstellingen beogen en het daarom wellicht communicerende vaten zijn (je kan immers onmogelijk aan elk van deze types van verenigingen actief deelnemen), hebben we een aantal van de sociaal-culturele verenigingen gebundeld. Hoewel volgens het nieuwe decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk organisaties voor minstens twee van de vier sociaal-culturele functies (m.n. de leerfunctie, de gemeenschapsvormende functie, de bewegingsfunctie en de cultuurfunctie) en sociaal-culturele praktijken in realiteit ook

steeds multifunctioneel zijn, kan op basis van de omschrijving van de organisaties toch een onderverdeling gemaakt worden op basis van drie hoofdfuncties (zie ook tabel 3 voor een overzicht):

- De maatschappelijke bewegingen: het betreft hier verenigingen waarin de bewegingsfunctie zeer centraal staat. Zij richten zich op maatschappelijke kwesties zoals mensenrechten, armoede, duurzaamheid, ... die voorwerp zijn van het hedendaagse publiek en politiek debat en waarvoor deze organisaties zich duidelijk engageren. Tot deze verenigingssoort rekenen we: milieu- en natuurverenigingen, verenigingen die gehandicapten, bejaarden, kansarmen, ... helpen, en verenigingen die ijveren voor internationale vrede en ontwikkeling van de Derde Wereldlanden.
- De gemeenschapsvormende verenigingen: zij richten zich op groepen die gemeenschappelijke kenmerken vertonen, zoals persoonskenmerken (bv. geslacht, leeftijd), culturele of symbolische eigenschappen (bv. levensbeschouwing, culturele achtergrond, ideologie) of goederen (bv. ruimte, middelen). De volgende types van organisaties deelden we onder bij deze groep: wijk- en buurtcomités, religieuze en levensbeschouwelijke organisaties, vrouwenverenigingen, seniorenverenigingen, doelgroepverenigingen en oudercomités. We voegen hier tevens de jeugdbewegingen en –organisaties en jeugdhuizen toe.
- De cultuurverenigingen: zij stellen de cultuurfunctie zeer centraal. Het betreffen hier organisaties die erop gericht zijn cultuur te creëren, te bewaren, te delen en er aan deel te nemen. Tot deze verenigingssoort rekenen we de amateurkunstverenigingen, de cultuurfondsen, en de verenigingen voor erfgoed. De verenigingen van vrienden van musea, opera, archieven of bibliotheken nemen we in deze trendanalyse niet mee op omdat dit type van vereniging in 2009 niet werd voorgelegd.

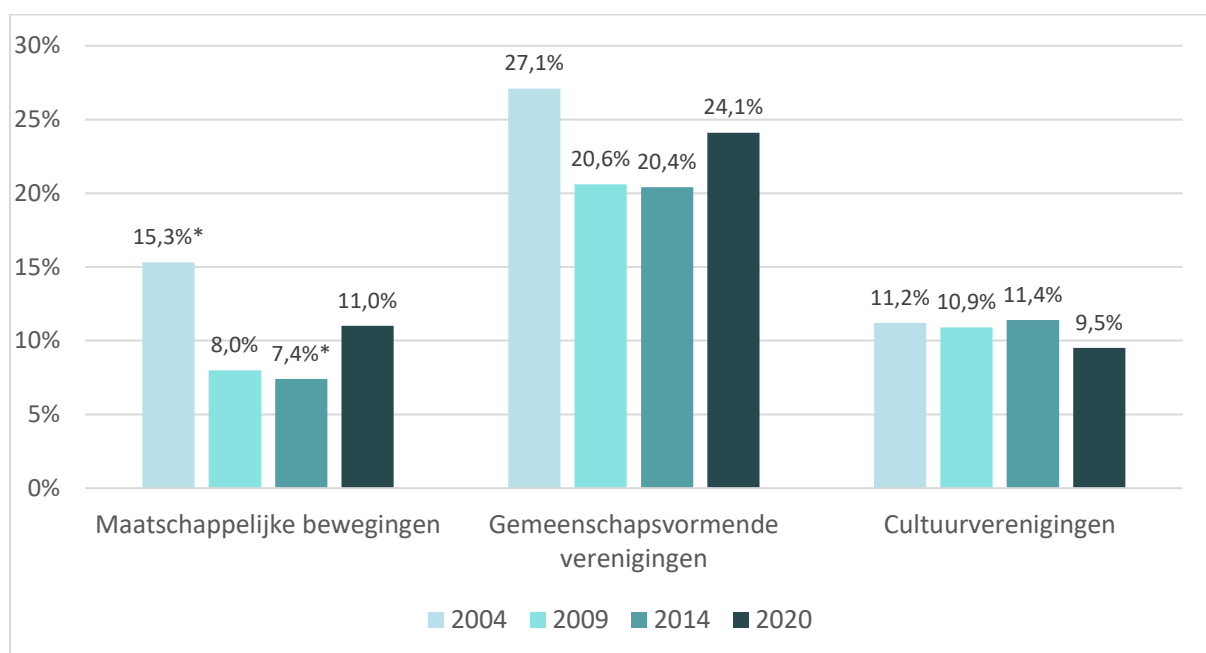
Tabel 2: Types van verenigingen binnen sociaal – cultureel werk

Maatschappelijke bewegingen	Gemeenschapsvormende verenigingen	Cultuurverenigingen
Milieu- en natuurverenigingen	Wijk- en buurtcomités	Amateurkunstverenigingen
Verenigingen die gehandicapten, bejaarden, kansarmen, ... helpen	Religieuze en levensbeschouwelijke organisaties	Cultuurfondsen
Humanitaire verenigingen (bv. 3de wereldorganisatie, mensenrechtenvereniging)	Vrouwenverenigingen	Verenigingen voor erfgoed
	Seniorenverenigingen, Doelgroepverenigingen Oudercomités Jeugdbewegingen en –organisaties Jeugdhuizen	

Wat betreft de gemeenschapsvormende verenigingen en de cultuurverenigingen, verschilt de participatiegraad in 2020 niet van de metingen in voorgaande jaren. De hoger waargenomen dalingen voor specifieke organisaties zoals vrouwen- en gepensioneerdverenigingen zullen dus gecompenseerd worden door een sterkere deelname aan andere gemeenschapsvormende

verenigingen (bv. andere doelgroepverenigingen). Voor maatschappelijke bewegingen stellen we in 2020 net als in de twee voorgaande metingen een lagere participatiegraad ten opzichte van 2004 vast. Wel zien we ten opzichte van 2014 terug een significante stijging van 3,6 procentpunten.

Figuur 2: Actieve deelname verenigingsleven tijdens het voorgaande jaar naar drie vormen van sociaal-culturele verenigingen (in %) ($n_{2004}=516$; $n_{2009}=886$; $n_{2014}=990$; $n_{2020}=498$)

Significante verschillen van PaS-2020 ten opzichte van vorige edities: *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Resultaten multivariate analyses

In het voorgaande deel bespraken we de actieve deelname, al dan niet als lid, aan het verenigingsleven over vier waves van 2004 tot 2020. De resultaten toonden dat de algemene participatiegraad lager ligt dan in 2014 en toonden tevens een aantal verschuivingen voor specifieke verenigingssoorten, zij het wel niet voor alle verenigingssoorten. In dit deel gaan we na of de resultaten standhouden in multivariate logistische regressieanalyses. Op die manier kunnen we nagaan in welke mate evoluties tussen de verschillende metingen (periode-effecten) eventueel toe te schrijven zijn aan evoluties in de samenstelling van de bevolking (bv. vergrijzing, toename van onderwijsniveau, ...) en ook of het behoud van participatiegraden opgaat voor alle geledingen van de samenleving of vooral te danken is aan de gewijzigde samenstelling van de bevolking.

In eerste instantie bekijken we hierbij de algemene deelname aan het verenigingsleven. Vervolgens bekijken we de actieve deelname aan volgende verenigingsvormen: sportverenigingen, hobbyverenigingen en de drie types van sociaal-cultureel werk die we hierboven beschreven (maatschappelijke bewegingen, gemeenschapsvormende verenigingen en cultuurverenigingen). Het

betreffen steeds dichotome variabelen die al dan niet actieve deelname meten (0=niet actief deelgenomen aan het desbetreffende type van verenigingsleven; 1=minstens aan de activiteiten van 1 vereniging actief deelgenomen).

Voor de onafhankelijke variabelen focussen we op drie kenmerken: editie van afname, geslacht, opleiding en leeftijd. **Editie** vat het jaar waarop de Participatiesurvey plaatsvond. We beschikken over vier meetmomenten namelijk *2004, 2009, 2014* en *2020* (referentie). Voor **geslacht** onderscheiden we *man* en *vrouw* (referentie). We voegen **leeftijd** toe aan de analyse in zes categorieën van *14 tot 25 jaar, 26 tot 39 jaar* (referentie), *40 tot 54 jaar, 55 tot 64 jaar, 65 tot 74 jaar* en *75 tot 85 jaar*. Het **opleidingsniveau** van individuen is verbonden met sociale status, en voorspelde in voorgaand onderzoek consequent deelname aan het verenigingsleven. Hoogopgeleide individuen participeren hierbij meer aan het verenigingsleven dan laagopgeleiden. We vergelijken de deelname aan het verenigingsleven van respondenten met een diploma *hoger secundair onderwijs* (referentie) met enerzijds *iedereen die nog dagonderwijs volgt*, anderzijds *iedereen die ten hoogste een diploma lager secundair onderwijs* hebben en tot slot de *hoogopgeleiden*.

Algemene deelname aan het verenigingsleven

In het basismodel, model 1, wordt enkel het meetmoment opgenomen. In model 2 voegen we vervolgens geslacht, leeftijd en opleidingsniveau toe. Model 1 toont net als figuur 1 dat de algemene participatiegraad in 2020 niet significant verschilt van deze in 2004 en 2009. Wel ligt deze significant lager dan in 2014 (OR=1,25).

In het tweede model, waar we geslacht, opleiding en leeftijd toevoegen, worden de periode-effecten groter en worden de verschillen met 2004 (OR=1,52) en 2009 (OR=1,29) eveneens significant. Dit betekent dat de participatiegraad in 2020 nog op een gelijkaardige hoogte als deze van 2004 en 2009 kan gehouden worden dankzij de gewijzigde samenstelling van de bevolking en meer in het bijzonder door de stijgende scholarisatiegraad. We stellen immers vast dat leeftijd geen significant effect heeft op het al dan niet actief deelnemen aan het verenigingsleven (wel op het soort van vereniging waaraan men deelneemt, zie verder). En hoewel mannen een relatief hogere kans hebben om actief deel te nemen aan het verenigingsleven dan vrouwen (OR=1,46), hebben ze geen impact op de periode-effecten omdat de geslachtssamenstelling van de populatie niet gewijzigd is over de jaren.

Tabel 3: Logistische regressieanalyse naar algemene deelname aan het verenigingsleven. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (N=2.903)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constate	1,150		,792	
Editie survey (ref.: 2020)				
2004	1,171	n.s.	1,486	**
2009	1,121	n.s.	1,264	*
2014	1,247	*	1,292	*
Geslacht (ref.: vrouw)				
Man			1,460	***
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair)				
Volgt nog onderwijs			1,982	***
Ten hoogste lager secundair			,711	***
Hoger onderwijs			1,735	***
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar)				
15-25 jaar			,938	n.s.
40-54 jaar			,986	n.s.
55-64 jaar			1,103	n.s.
65-74 jaar			1,261	n.s.
75-85 jaar			,901	n.s.
Nagelkerke R²	,002		,058	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Deelname aan sportverenigingen

De sterkste deelname over alle jaren heen zagen we aan sportverenigingen en –clubs. Op elk van de meetmomenten nam minstens een kwart van de steekproefpopulatie actief deel aan activiteiten van sportverenigingen en –clubs. Hoewel de participatiegraad in 2014 hoger lag dan in de andere jaargangen, was deze niet significant hoger dan in 2020. Dit stellen we opnieuw vast in model 1, het brutomodel waarin we nog niet controleren voor de steekproefsamenstelling.

Ook wanneer we in model 2 controleren voor geslacht, opleiding en leeftijd blijkt dat de participatiegraad in 2020 niet significant verschilt van de participatiegraad in voorgaande jaren. Wel merken we in model 2 dat de actieve deelname aan sportverenigingen zowel geslachts-, opleidings- als leeftijdsgebonden is. Mannen nemen relatief vaker dan vrouwen ($OR=1,85$) actief deel aan activiteiten georganiseerd door sportverenigingen en –clubs. Studenten en hoogopgeleiden nemen relatief vaker deel dan respondenten met een diploma secundair onderwijs ($OR_{studenten}=2,20$; $OR_{hoogopgeleiden}=1,54$) of respondenten die hun secundair onderwijs niet voltooid hebben. Tenslotte blijkt dat de leeftijdsgroep van 26 tot 39 jaar significant meer actief deelneemt aan sportverenigingen dan alle leeftijdsgroepen daarboven. De odds geven tevens aan dat de deelname aan sportverenigingen lineair daalt vanaf de leeftijd van 40.

Tabel 4: Logistische regressieanalyse naar de actieve deelname aan sportverenigingen. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (N=2.902)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constate	,353		,306	
Editie survey (ref.: 2020)				
2004	,980	n.s.	1,055	n.s.
2009	,992	n.s.	1,028	n.s.
2014	1,252	n.s.	1,232	n.s.
Geslacht (ref.: vrouw)				
Man			1,851	***
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair)				
Volgt nog onderwijs			2,196	***
Ten hoogste lager secundair			,928	n.s.
Hoger onderwijs			1,536	***
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar)				
15-25 jaar			,763	n.s.
40-54 jaar			,715	**
55-64 jaar			,689	*
65-74 jaar			,418	***
75-85 jaar			,135	***
Nagelkerke R²	,004		,111	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Deelname aan hobbyverenigingen

Het type verenigingen dat na sportverenigingen het grootste aandeel actieve deelnemers telt, zijn de hobbyclubs. Omdat in 2014 en 2020 meer dan een tiende van de respondenten aangaf actief deelgenomen te hebben aan de activiteiten georganiseerd door hobbyclubs en er in de bivariate analyses een duidelijk stijgende trend kon waargenomen worden, nemen we ze hier even apart. Net als bij de bivariate analyses geeft model 1 aan dat de participatiegraad in 2020 significant hoger ligt in 2020 dan in zowel 2004 (OR=0,52) als 2009 (OR=0,54).

Deze verschillen blijven ook significant na controle voor geslacht, opleiding en leeftijd. Dit betekent dat ook rekening houdend met veranderingen in de bevolkingssamenstelling, anno 2020 meer dan in 2004 en 2009 wordt deelgenomen aan hobbyverenigingen. Verder geven de analyses aan dat mannen meer dan vrouwen deelnemen aan activiteiten van hobbyclubs (OR=1,43) en dat personen die geen diploma secundair onderwijs behaald hebben, relatief minder deelnemen aan dergelijke clubs dan respondenten met een diploma secundair onderwijs (en ook minder dan studenten). Deelname aan hobbyclubs neemt tenslotte toe met de leeftijd en dit tot de leeftijd van 74 jaar. Bij de 75-plussers, verschilt de relatieve kans om deel te nemen niet van de 26- tot 39-jarigen.

Tabel 5: Logistische regressieanalyse naar de actieve deelname aan hobbyverenigingen. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (N=2.902)

	Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.
Constante				
	,135		,097	
Editie survey (ref.: 2020)				
2004	,519	**	,598	*
2009	,539	***	,598	**
2014	,904	n.s.	,955	n.s.
Geslacht (ref.: vrouw)				
Man			1,430	**
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair)				
Volgt nog onderwijs			1,471	n.s.
Ten hoogste lager secundair			,560	***
Hoger onderwijs			,782	n.s.
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar)				
15-25 jaar			,720	n.s.
40-54 jaar			1,565	*
55-64 jaar			1,840	**
65-74 jaar			1,912	**
75-85 jaar			,910	n.s.
Nagelkerke R²				
	,004		,041	

Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Deelname sociaal cultureel verenigingsleven

In de laatste reeks van analyses bekijken we de verenigingen die we kunnen rekenen tot het sociaal-cultureel jeugd- en volwassenenwerk en die we onderverdeeld hebben in volgende drie types: maatschappelijke bewegingen, gemeenschapsvormende verenigingen en cultuurverenigingen. In tabel 5 kijken we naar de multivariate analyses voor drie verschillende types van verenigingen.

Kijken we naar de brutoverschillen (niet gecontroleerd voor geslacht, opleiding en leeftijd) dan kunnen we net als in figuur 3 vaststellen dat de participatiegraad inzake cultuurverenigingen en gemeenschapsvormende verenigingen in 2020 van geen van de voorgaande metingen verschilt. De participatiegraad voor de maatschappelijke bewegingen ligt in 2020 significant lager dan in 2004 en significant hoger dan in 2014 maar verschilt niet significant van 2009. Het gaat bovendien om een eerder gering verschil: de odds om te participeren liggen 1,6 (OR=1/0,64, $p \leq 0,05$) keer hoger in 2020 dan in 2014 en 1,4 keer lager dan in 2004 ($p \leq 0,05$).

De impact van de controlevariabelen verschilt voor de drie types van verenigingen. Zo ligt de deelname aan gemeenschapsvormende verenigingen significant hoger bij vrouwen dan bij mannen, terwijl voor de twee andere verenigingstypes geen significante geslachtsverschillen worden vastgesteld. Opleidingsverschillen stellen we vooral vast voor de nieuwe maatschappelijke bewegingen en

cultuurverenigingen maar niet echt voor gemeenschapsvormende verenigingen (enkel de nog studerende jongeren onderscheiden zich significant van de respondenten met een diploma secundair onderwijs). Bij de nieuwe maatschappelijke bewegingen en cultuurverenigingen liggen de opleidingsverschillen in lijn van de verwachtingen: naarmate men hoger opgeleid is, zijn de odds groter dat men actief deelneemt aan de activiteiten van deze organisaties. Bij cultuurverenigingen zijn de relatieve kansen op deelname ook hoger bij studenten dan bij personen die ten hoogste een diploma secundair onderwijs behaald hebben. De opleidingsverschillen zijn bij cultuurverenigingen bovendien het sterkst aanwezig. De odds op deelname liggen bij hoogopgeleiden twee keer zo hoog ($OR=2,26$) dan bij personen die een diploma secundair onderwijs hebben. Bij deze laatsten zijn de odds op participatie aan een cultuurvereniging dan op hun beurt weer 2,2 ($OR= 1/0,45$) keer hoger dan bij personen die hun secundair onderwijs niet voltooid hebben. Voor elk verenigingstype nemen we hogere participatiegraden waar bij de oudere leeftijdsgroepen. De participatiegraad van de 15- tot 25-jarigen en van de 40- tot 54-jarigen verschilt voor geen van de drie types van deze van de 26- tot 39-jarigen. De participatiegraad van de 65-plussers ligt voor elk organisatie-type significant hoger dan voor de 26- tot 39- jarigen. En voor nieuwe maatschappelijke bewegingen en cultuurverenigingen ligt tenslotte ook de participatiegraad van de 55- tot 64-jarigen hoger dan deze van de 26- tot 39-jarigen.

Nemen we deze drie indicatoren in rekening, dan blijkt de participatiegraad aan gemeenschapsvormende verenigingen in 2020 nog steeds niet significant te verschillen van de voorgaande edities. Voor de nieuwe maatschappelijke bewegingen zien we dat de kloof met 2004 wel wat groter wordt (OR stijgt van 1,44 naar 1,80), maar de vaststellingen blijven in dezelfde lijn. Voor de cultuurverenigingen stellen we, rekening houdend met de leeftijds-, geslachts- en opleidingssamenstelling, wel vast dat de odds op participatie in 2020 significant lager liggen dan in 2009. Dit betekent dat voor cultuurverenigingen de participatiegraad stabiel blijft dankzij de toenemende scholarisatie en vergrijzing van onze samenleving. Ouderen en hoogopgeleiden participeren immers meer aan cultuurverenigingen.

Tabel 6: Logistische regressieanalyse naar de actieve deelname aan het sociaal-culturele verenigingsleven. Gerapporteerde waarden zijn odds ratio's (N=2.903)

	Maatschappelijke bewegingen				Gemeenschapsvormende verenigingen				Cultuurverenigingen			
	Model 1		Model 2		Model 1		Model 2		Model 1		Model 2	
	OR	Sig.	OR	Sig.	OR	Sig.	OR	Sig.	OR	Sig.	OR	Sig.
Constante	,125		,083		,318		,274		,104		,050	
Editie survey (ref.: 2020)												
2004	1,436	*	1,804	**	1,171	n.s.	1,307	n.s.	1,030	n.s.	1,434	n.s.
2009	,699	n.s.	,820	n.s.	,812	n.s.	,896	n.s.	1,174	n.s.	1,525	*
2014	,644	*	,687	*	,812	n.s.	,855	n.s.	1,041	n.s.	1,156	n.s.
Geslacht (ref.: vrouw)												
Man			1,167	n.s.			,733	***			,880	n.s.
Opleiding (ref.: diploma hoger secundair)												
Volgt nog onderwijs			1,084	n.s.			1,623	*			2,480	**
Ten hoogste lager secundair			,576	**			,807	n.s.			,446	***
Hoger onderwijs			1,477	*			1,212	n.s.			2,256	***
Leeftijd (ref.: 26-39 jaar)												
15-25 jaar			,692	n.s.			1,052	n.s.			,974	n.s.
40-54 jaar			1,180	n.s.			,910	n.s.			1,337	n.s.
55-64 jaar			1,901	**			1,250	n.s.			2,148	***
65-74 jaar			2,051	***			1,999	***			3,708	***
75-85 jaar			1,860	*			2,278	***			2,637	***
Nagelkerke R²	,019		,053		,006		,040		,001		,075	

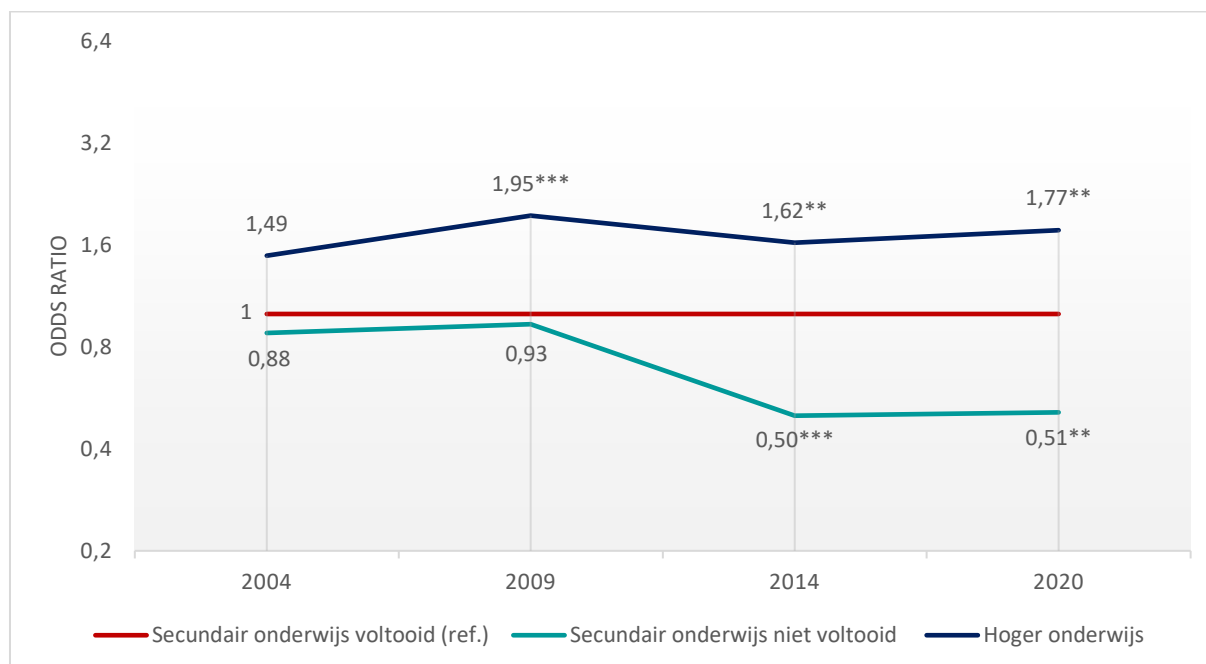
Noot: significantie wordt aangeduid met *. *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$; n.s. = niet significant

Evolutie van de opleidingskloof in deelname aan het verenigingsleven

Een van de belangrijkste sociale kloven in onze samenleving is deze die bestaat tussen laag- en hoogopgeleiden. Vorige Participatiesurveys wezen steevast op de lagere participatiegraad van laagopgeleiden aan het verenigingsleven. In deze laatste paragraaf analyseren we daarom de onderwijskloof inzake deelname aan het verenigingsleven over de verschillende meetmomenten. We doen dat op basis van logistische regressies per meetmoment. Voor elk van de vier meetmomenten kijken we naar het effect van opleiding, gecontroleerd voor de effecten van geslacht en leeftijd. In deze analyses nemen we enkel de afgestudeerde respondenten op en nemen we de personen met een diploma secundair onderwijs als referentiegroep. In figuur 3 geven we de odds ratio's voor opleiding voor elk van de meetmomenten weer en duiden we voor laagopgeleiden (secundair onderwijs niet voltooid) en hoogopgeleiden (hoger onderwijs) aan of de odds ratio significant verschillend is van 1 of met andere woorden de odds op deelname aan het verenigingsleven hoger of lager is dan deze voor personen met een diploma secundair onderwijs.

Opvallend is dat bij de eerste twee meetmomenten laagopgeleiden niet minder deelnamen aan het verenigingsleven dan personen met een diploma secundair onderwijs. Het is pas sinds de meting van 2014 dat laagopgeleiden een lagere participatiegraad vertonen dan de middenopgeleiden. Ook voor de hoogopgeleiden wordt pas een significant hogere kans op deelname dan bij de middengeschoolden (en bijgevolg ook dan bij de laaggeschoolden) vastgesteld vanaf 2009, een kloof die nadien ook standhoudt.

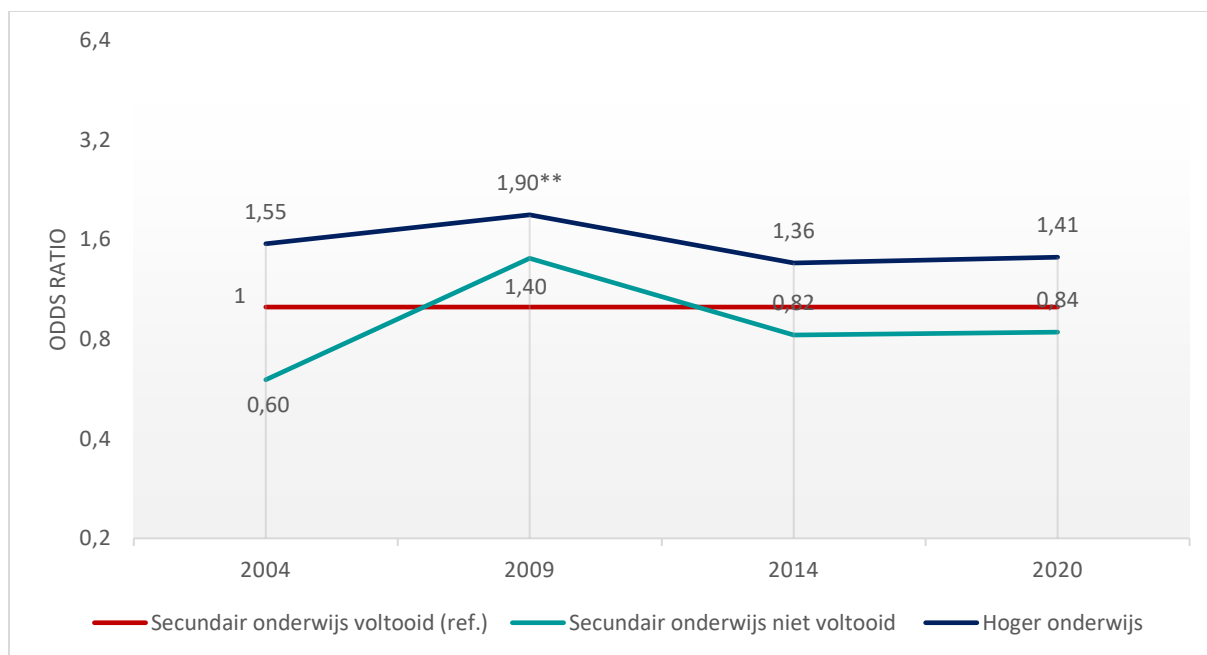
Figuur 3: Deelname aan verenigingen volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2004}=454$; $n_{2009}=758$; $n_{2014}=858$; $n_{2020}=425$)

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

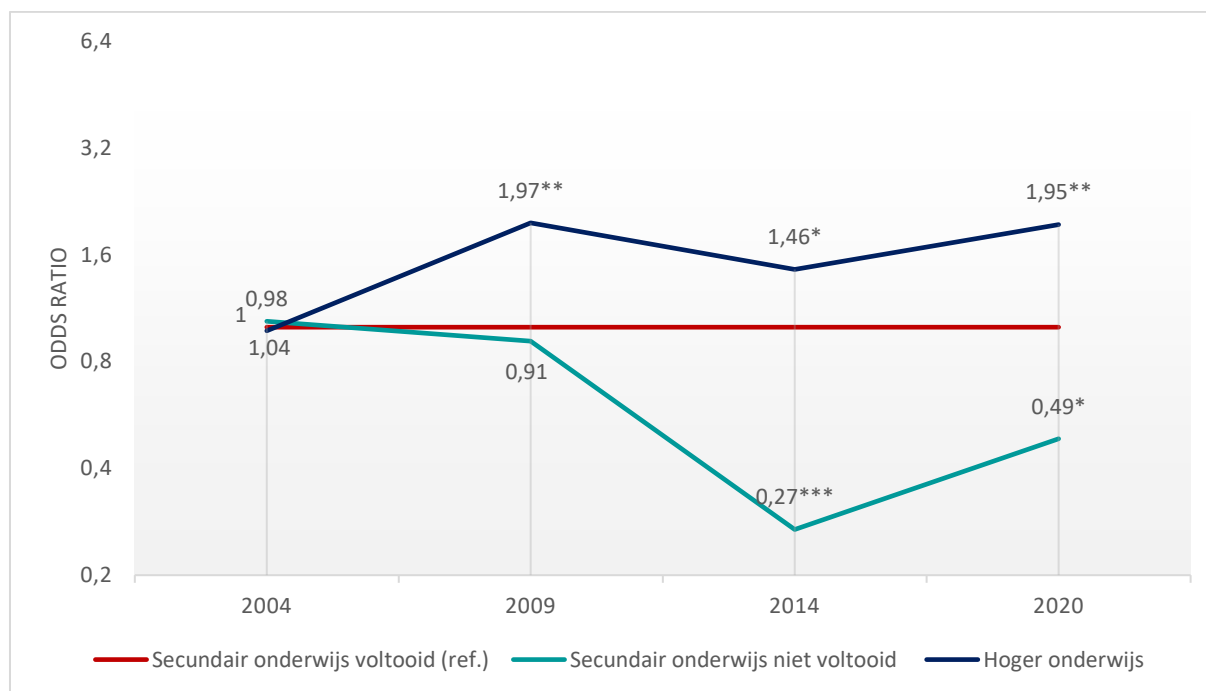
Wanneer we deze opleidingskloof apart bekijken voor sportverenigingen en sociaal-culturele verenigingen (verenigingen vermeld in tabel 2: maatschappelijke bewegingen, gemeenschapsvormende verenigingen en cultuurverenigingen) dan blijkt deze kloof vooral aanwezig te zijn bij de sociaal-culturele verenigingen. Bij sportverenigingen kon er enkel in 2009 een hogere participatiegraad gevonden worden bij de hoogopgeleiden in vergelijking met de middenopgeleiden (figuur 4). Voor de deelname aan sociaal-culturele verenigingen (figuur 5) stellen we, net als in figuur 3, vast dat met uitzondering van 2004 hoogopgeleiden meer dan middenopgeleiden deelnemen aan deze soort van verenigingen. Eveneens stellen we hier vast dat laagopgeleiden sinds 2014 significant minder dan middenopgeleiden deelnemen aan het verenigingsleven. Deze cijfers suggereren een grote wordende kloof waarbij de lager geschoolden meer en meer afhaken van het sociaal-culturele verenigingsleven.

Figuur 4: Deelname aan sportverenigingen volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2004}=454$; $n_{2009}=757$; $n_{2014}=858$; $n_{2020}=425$)

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Figuur 5: Deelname aan sociaal-culturele verenigingen volgens opleiding: odds ratio's (analyses per meetmomenten; enkel niet-schoolgaande respondenten: $n_{2004}=454$; $n_{2009}=758$; $n_{2014}=858$; $n_{2020}=425$)

Significantie voor verschil t.a.v. referentiegroep : *** $p \leq 0,001$; ** $p \leq 0,01$; * $p \leq 0,05$

Samenvatting

In de bivariate analyses werden voor 2020 lagere participatiecijfers vastgesteld in vergelijking met 2014. Als naar de verschillende verenigingssoorten gekeken wordt, dan blijken de trends inzake deelname aan het verenigingsleven te verschillen naargelang de verenigingssoort. De participatiegraad voor sportverenigingen, gemeenschapsvormende verenigingen en cultuurverenigingen bleef stabiel over de verschillende meetmomenten. De participatiegraad aan hobbyverenigingen en –clubs nam toe ten opzichte van 2004 en 2009. Tenslotte, inzake de deelname aan maatschappelijke bewegingen lijkt de voorbije negatieve trend terug om te keren, al blijft de participatiegraad in 2020 nog onder deze van 2004. Binnen de drie types van verenigingen die we onderscheidde binnen het sociaal-culturele jeugd- en volwassenenwerk doen zich wel nog – doorgaans kleine – verschillen voor.

Kijken we naar de algemene participatiegraad, dan stellen we geen leeftijdsverschillen vast. Geslachts- en opleidingsverschillen doen zich wel voor. Mannen nemen over het algemeen meer deel aan het verenigingsleven en de kans op actieve deelname neemt toe naarmate men hoger opgeleid is. Het verenigingsleven is evenwel zeer divers van aard en zo ook de deelnemers aan de verschillende verenigingssoorten. Zo neemt de participatie aan sportverenigingen af met de leeftijd, terwijl aan de andere verenigingssoorten de deelname net hoger ligt bij de oudere leeftijdsgroepen. Daarnaast is genderbalans inzake de deelname aan sommige verenigingssoorten in evenwicht (bij maatschappelijke bewegingen en cultuurverenigingen), terwijl bij andere er een mannelijk overwicht is (sport- en

hobbyclubs) en bij nog andere een vrouwelijk overwicht (gemeenschapsvormende verenigingen). Een hoger opleidingsniveau tenslotte leidt bij de meeste organisatietypes tot een grotere kans op deelname; alleen bij gemeenschapsvormende verenigingen werd geen relatie met opleidingsniveau gevonden. Dit laatste type van verenigingen slaagt er dus het best in om alle sociale lagen van de bevolking te bereiken.

In de multivariate analyses, waar we controleren voor deze compositie-effecten van de bevolking, worden de periode-effecten genuanceerd. Waar de algemene participatiegraad op basis van de bivariate analyses in 2020 enkel lager lag dan deze die werd opgetekend voor 2014, stellen we in deze multivariate analyses in vergelijking met alle vroegere metingen lagere participatiecijfers vast. Dit betekent dat de participatiegraad (voorlopig) nog stabiel gehouden kan worden dankzij de hogere scholarisatiegraad en de vergrijzende samenleving. Mochten deze ontwikkelingen zich niet hebben voorgedaan, zou de participatiegraad vandaag wellicht onder deze van voorgaande jaren duiken. Voor sportverenigingen en gemeenschapsvormende verenigingen stellen we vast dat ook na controle voor geslacht, leeftijd en opleiding de participatiegraad stabiel blijft. Ook voor hobbyclubs en maatschappelijke bewegingen verandert het in rekening brengen van deze drie indicatoren niets aan de eerder gevonden verschillen (hogere participatiecijfers voor hobbyclubs in 2020 ten opzichte van 2004 en 2009 en lagere participatiecijfers voor maatschappelijke bewegingen in 2020 ten opzichte van 2004 en hogere ten opzichte van 2014). Voor cultuurverenigingen, tenslotte, stellen we vast dat het participatieniveau ten opzichte van 2009 kon behouden worden dankzij het stijgende opleidingsniveau en de vergrijzing van de bevolking.

Betreffende de onderwijskloof inzake deelname aan het verenigingsleven ten slotte, stellen we vast dat deze over de jaren toeneemt en dit voornamelijk bij de sociaal-culturele verenigingen. Bij sportverenigingen is de kloof tussen laag- en hoogopgeleiden eerder beperkt en neemt deze ook niet toe over de verschillende meetmomenten. Bij sociaal-culturele verenigingen zien we vooral de twee meest recente meetmomenten een duidelijke kloof. De toekomst zal moeten uitwijzen of we hier moeten spreken van een blijvende kloof.

Bijlage: specifieke vraagstelling

LID1a	<p>Ik zal u nu een lijst met soorten verenigingen, organisaties en bewegingen voorlezen. U vindt ze ook, met voorbeelden, op de toonkaart. We willen weten of u actief deelgenomen heeft aan activiteiten, of activiteiten mee hebt georganiseerd binnen dit type van organisaties. Dit hoeft niet per se als lid te zijn. We maken daarbij een onderscheid tussen deelname tijdens het voorbije jaar en vroegere deelname. Het gaat in beide gevallen om actieve deelname, het louter betalen van lidgeld of passieve deelname dient u dus niet in rekening te nemen.</p> <p><i>ENQ: Lees enkel de hoofdbenaming. Voorbeelden (in blauw cursief) enkel voorlezen indien soort vereniging niet gekend</i></p>			
	Nooit deelgenomen of meegewerkt aan activiteiten van dit type van verenigingen	Het voorbije jaar niet deelgenomen of meegewerkt, maar vroeger wel	Het voorbije jaar actief deelgenomen of meegewerkt aan activiteiten	
1.	Een hobbyclub of -groep (<i>schaakclub, koken, quizen, computerclub, imkervereniging, motoclub, vrije radio, tuinieren, ...</i>)	0	1	2
2.	Een vereniging voor (amateur-)kunstbeoefening (<i>muziek, dans, zang, toneel, jeugdkoor, fanfare, literatuur, ...</i>)	0	1	2
3.	Een wijk- of buurtvereniging: organiseren van evenementen (<i>carnaval, stoeten, feesten, festivals, uitstapjes, burgerwacht, buurtinformatienetwerk, ...</i>)	0	1	2
4.	Een vereniging of (lokale) actiegroep rond Derde Wereld-problemen (<i>11-11-11, Wereldwinkels, Broederlijk Delen, ...</i>) of vrede en verdraagzaamheid (<i>Pax Christi, Vredesactie, Vrede, ...</i>)	0	1	2
5.	Een vereniging of actiegroep rond integratie en diversiteit: mensenrechtenorganisaties (<i>Liga voor de mensenrechten, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Amnesty International, ...</i>) of antiracistische organisaties (<i>Hand in Hand, KifKif, ...</i>)	0	1	2
6.	Een vereniging of actiegroep die gehandicapten, bejaarden, kansarmen, zieken, ... helpt (<i>Rode Kruis, Vlaams Kruis, vrijwillige brandweer, algemene hulpdiensten, ziekenzorg, welzijnszorg, ...</i>)	0	1	2
7.	Een vereniging of actiegroep rond milieu en natuur (<i>VELT, Natuurpunt, WWF, Greenpeace, duurzaam toerisme zoals Pasar, ATB De Natuurvrienden, ...</i>), dierenrechten (<i>Gaia, Bite Back, ...</i>), duurzame voeding (<i>EVA, Netwerk Bewust Verbruiken, Voedselteams, ...</i>) of bewust consumeren & produceren (<i>Verbruikersatelliet, Test-Aankoop, Mobiel 21, Fairfin, Wervel, ...</i>)	0	1	2
8.	Een religieuze of levensbeschouwelijke organisatie (<i>Humanistisch Verbond, moskeevereniging, Parochiale werken, UVV, Jeugdpastoraal, Plus-werking, Humanistische jongeren, gebedskringen, ...</i>)	0	1	2
9.	Een sportvereniging of -club of fitnesscentrum	0	1	2
10.	Een vereniging verbonden aan een café (<i>darts, biljart, duiven, cafévoetbal, vogelpik, groepslotto, ...</i>)	0	1	2
11.	Een cultuurfonds (<i>Davidfonds, Willemsfonds, Vermeylenfonds, Masereelfonds, Rodenbachfonds</i>)	0	1	2
12.	Een erfgoedvereniging (<i>heemkundige kring, vereniging voor volkskunde, lokale geschiedenis, taal en dialectkunde, familiekunde, een vereniging voor oude ambachten,</i>	0	1	2

FACTS & FIGURES

Trends in deelname aan het verenigingsleven

Jessy Siongers - 2021

19

	<i>verzamelaars van oude voorwerpen, erfgoedzorg, gidsenkring, ...)</i>			
13.	Een vrouwenvereniging (<i>Femina, VIVA/SVV, Liberale Vrouwen, Markant, KVLV, ...</i>)	0	1	2
14.	Een vereniging van ouderen, gepensioneerden, senioren (<i>OKRA, Neos, FedOS, VI@s, Vief, S-Plus, ...</i>)	0	1	2
15.	Een doelgroepspecifieke vereniging (<i>voor mensen in armoede, holebi's, zieken en gehandicapten, migranten, weduwen, ...</i>)	0	1	2
16.	Een oudervereniging of oudercomité	0	1	2
17.	Een gemeentelijke cultuurraad, sportraad of jeugdraad	0	1	2
18.	Een vereniging gericht op werknemers, ondernemers of werkgevers (<i>KWB, Agra, Linx+, Unizo vorming, LVZ-vormingsdienst</i>)	0	1	2
19.	Een politieke partij (<i>Open VLD, N-VA, SP-a CD&V, GROEN!, Vlaams Belang, ...</i>) (ook jongerenafdelingen)	0	1	2
20.	Een jeugdbeweging (<i>zoals Chiro, Scouts, FOS, KSA, KLJ, KAJ, ...</i>)	0	1	2
21.	Een jeugdhuis, jeugdclub,...	0	1	2
22.	Een andere vereniging of organisatie gericht op jongeren (<i>jeugdwelzijnswerk zoals Uit De Marge, Habbekrats, JES, meisjeswerking, studentenvereniging, leerlingenraad, speelpleinwerking, jongerenafdeling van de mutualiteit, ...</i>)	0	1	2
23.	Een vereniging van vrienden van musea, opera, archief of bibliotheek	0	1	2
24.	Een nog niet genoemde sociaal-culturele vereniging, bv. verenigingen gericht op gezinnen (<i>Gezinsbond</i>), op platteland (<i>bv. Landelijke Gilden</i>)	0	1	2
25.	Andere (Omschrijf):.....LID1a_25_TXT	0	1	2